

JOURNAL OF ART AND DESIGN RESEARCHES
SANAT ve TASARIM
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

KARTOGRAFİ VE FOTOĞRAF SANATI DİYALOĞU BAĞLAMINDA PSİKOCOĞRAFYA OLGUSU*

PSYCHOGEOGRAPHY IN THE CONTEXT OF CARTOGRAPHY AND DIALOGUE OF PHOTOGRAPHY
ART

Pınar BOZTEPE MUTLU

Gönderim Tarihi: 17.10.2021

Kabul Tarihi: 22.11.2021

Öz Abstract

Coğrafya ve sanat, tarihin farklı dönemlerinde peyzaj dışavurumunun yönelimleri bağlamında kesişmeler yaşamış, disiplinler arası bir diyalog ortaya koymuştur. Sanatın genişleyen alanı çerçevesinde coğrafya ve sanatsal dışavurumların birlikteliği özellikle modernist dönemle birlikte kendisini göstermiştir. Fotoğrafın icadıyla birlikte coğrafya disipliniyle iç içe geçen tarihsel birlikteliği kartografi aracılığıyla etkili olmuştur. Gündelik hayat ve sanatın birleştiği noktada kent ve insan düşüncesine yönelik stratejiler, Sitüasyonist Enternasyonel kurucuları tarafından Psikocoğrafya bağlamında geliştirilmiştir. Bu araştırma, fotoğraf tekniğinin tarihsel vizyonda harita yapımına ve coğrafi bilgi sistemlerine bilimsel amaçlarla katkılarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Modernizm ile birlikte dönüşen kent algısını Psikocoğrafi bakış açısıyla irdeleyerek, sanatsal pratikte ifade biçimlerini ortaya koymak hedeflenmiştir. Araştırma, güncel örnekler eşliğinde psikocoğrafi bakış açısıyla kent ve sanatsal duyarlılık bağlamında sunulan üretim biçimlerini içermektedir.

Anahtar Sözcükler: Fotoğraf, Kartografi, Psikocoğrafya, Sanat

Geography and art have crossed in the context of the tendency of landscape expression in different periods of history, and an interdisciplinary dialogue has been revealed. Within the framework of the expanding field of art, the coexistence of geography and artistic expression showed itself especially with the modernist period. With the invention of photography, its historical association with the discipline of geography has been influential through cartography. Strategies for urban and human thought at the intersection of daily life and art were developed by the founders of the Situationist International in the context of Psychogeography. This research aims to address the contributions of photography technique to map making in historical vision and geographical information systems for scientific purposes. It aims to reveal the forms of expression in artistic practice by examining the perception of the city transformed with modernism from a psychogeographical point of view. The research includes the forms of production presented in the context of the city and artistic sensibility with a psychogeographical point of view, accompanied by current examples.

Keywords: Photography, Cartography, Psychogeography, Art

*Bu çalışma, 21-22 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Kongresi çerçevesinde bildiri olarak sunulmuştur.

- **Alıntılama:** Boztepe, M. (2021). Kartografi ve Fotoğraf Sanatı Diyalogu Bağlamında Psikocoğrafya Olgusu. STAR - Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi, 2(3), 33-41.
- **Sorumlu Yazar:** Arş. Gör. Pınar Boztepe Mutlu, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Fotoğraf Bölümü, pinarboztepe@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1760-7218.

Giriş

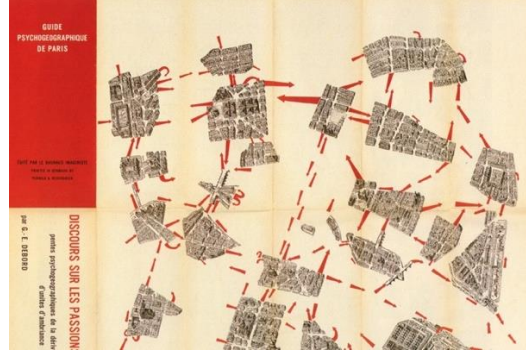
Tarihsel perspektiften bakıldığında sanat, coğrafya disiplininin temel alanını oluşturmuş yer ve uzam kavramlarına ilişkin her dönem farklı estetik dışavurumlar gerçekleştirmiştir. Kent ve peyzajın kültürel ve tarihsel bağlamda görsel vizyona dahil edildiği çeşitli sanat hareketleri ortaya çıkmıştır. Mekânın kendisine, dönemin ideolojik yapılanmalarına, estetik arayışlara yönelik söylemler geliştirilmiş ve sanatsal karşılıkları araştırılmıştır. Psikocoğrafya ise bu türden argümanları içeren ve kente bakma yollarının potansiyellerini arayan bir metodolojiye teşvik eden yönetime karşılık gelmektedir.

Psikocoğrafya, coğrafya disiplininin çalışma alanına giren kartografi ve harita tasarımını yöntemine dahil etmiştir. Nesnel bilginin karşılığı olan haritanın, öznel varyasyonlarını keşfe odaklanmış ve materyalin kendisini estetik ve ideolojik prensibine uyarlamıştır. Fotoğraf sanatı bu türden bir dışavurumu destekleyen ve özellikle kent ile ilişkisi tarihinden günümüze kapsamlı şekilde sürdürülen bir ifade biçimidir. Kent olgusunu hem belgeleme yoluyla görsel vizyona dahil etmiş hem de zaman-mekân vurgusu bağlamında bir söylem oluşturmuştur. Psikocoğrafya'nın öznel bir deneyimi barındıran metodu fotoğraf sanatının tabiatıyla örtüşmekte ve vizyonun potansiyelini genişletmektedir.

Bu çalışma, Psikocoğrafya'nın yöntemleri bağlamında fotoğraf aracılığıyla kente bakışın alternatif biçimlerini incelemektedir. Kartografinin ideolojik, kültürel ve sosyolojik yönelimlerini, sanatsal bir diyalog perspektifinde ele almaktadır. Çalışma kapsamında Sitüasyonist Enternasyonel Hareketi'nin, Psikocoğrafya'yı uygulama yöntemleri, bunlara ilişkin kavramlar ve karşılıkları ortaya koyulacaktır. Yanı sıra bu bakış biçiminin tarihsel ve güncel fotografik karşılıkları üretilmiş eserler ve projeler eşliğinde betimlenerek Psikocoğrafya'nın günümüzdeki karşılığı değerlendirilmiştir.

Psikocoğrafya ve Anahtar Kavramları

Psikocoğrafya, modernist avangard düşüncenin sanat ve gündelik hayat arasındaki etkileşime dikkat çekmek ve kapitalist düşüncenin baskın ideolojik yapılanmasına karşı bir duruş sergilemek üzere ortaya çıkmıştır. Guy Debord'un öncülüğünde 1957 ve 1972 yılları arasında faaliyet gösteren Sitüasyonist Enternasyonel Hareketi kendisinden önce gelen Cobra ve Lettrist Enternasyonel organizasyonlarının ortaya koyduğu düşüncüyü canlandırmıştır. Söz konusu avangard yapılanmalar, Guy Debord'un kentin özgürleştirici modeline imkân sağlayan bir teoriyi geliştirmesine, kentsel yaşam ve küresel kapitalizm gibi kavramlar eşliğinde sunmasına katkı sağlamıştır. Debord'un çağrısının merkezinde pek çok felsefeci ve teorisyenin modernizm ile birlikte süregelen yabancılaşma, tüketim toplumu ya da kültür endüstrisi gibi alanlar ağırlıklı olarak bulunmaktadır.

Görsel 1. Guy Debord, 1957, "Psychogeographic Guide of Paris".

Söz konusu bağlantılar eşliğinde özgürleştirici bir kentsel alanın yaşamsal modları için bir düşünme ve tasarım bilinci geliştirmiştir. "Guy Debord'un himayesinde, Psikocoğrafya, kentsel yaşamı dönüştürme girişimi için önce estetik amaçlı, daha sonra gittikçe artan siyasi amaçlara yönelik bir araç haline geldi" (Coverley, 2010, s.10). Avangard akımın son temsilcilerinden olan Sitüasyonist Enternasyonel Hareketi, kartografik tasarımın yaratıcı performanslarından biri olan Psikocoğrafi bakışı estetik bir algıyla kente uyarlamıştır. Görsel kültürün sosyal yapıya yönelik performatif ifade biçimi olarak Psikocoğrafi bakış öznel bir harita temsiline karşılık gelmektedir.

Geçmiş avangard hareketlerin manifestolarında da belirttiği çıkış yollarını ve yönelimlerini ifade eden bağlamlar mevcuttur. Psikocoğrafi ifadeyi destekleyen anahtar kavramlar söz konusudur: 'Dérive' ve 'Detournement'. Söz konusu kavramlar, kentin birey için öznel bir alan olarak keşfini sağlar ve bunu nesnel bir araç yardımıyla ortaya koyar. Temelde 'Flaneur' kavramının kentle ilişisinden ilham alan ve yaya olma halinin kentle ilişkisini irdeleyen Psikocoğrafi bakış özne-kent arasında bağlantı kurmaktadır. 'Debord, hiçbir eleştirinin rasyonel bir görüş biçimini almaması gerektiğinde ısrarcıydı: kültürün yapısalcı yorumlarına ve önceki metodolojilerine üstünlük sağlayan tüm eleştirel dillere düşmandı' (Bishop, 2018, s.95).

Psikocoğrafya, Debord'a göre saf bir bilimdir ve yetenekli bir kimyager gibi, psikocoğrafyacı da kentsel çevrenin çeşitli ortamlarını hem tanımlayabilir hem de damıtabilir. Basitçe mimari veya ekonomik koşullarla belirlenemeyen duygusal bölgeler, amaçsız gezinti (türetme) takip edilerek belirlenmelidir; bunun sonuçları, turistin geleneksel ve alışılmış pratiğinin tamamen göz ardı edilmesiyle karakterize edilen yeni bir haritacılığın temelini oluşturabilir" (Coverley, 2006, s.90).

En temel Sitüasyonist uygulamalardan biri, çeşitli ortamlar arasındaki hızlı bir geçiş tekniği olan *dérive*'dir. *Dérive*lar oyunbaz-yapıcı bir tavır ve Psikocoğrafik etkilerin farkındalığını içerir ve dolayısıyla klasik yolculuk ya da gezinti kavramlarından epey farklıdır (Matthews, Knabb, Debord, vd,2008, s.42). Sürüklenmenin karşılığı olan uygulamanın en temel niteliği, kentin belirlenmiş yolları, giriş ve çıkışlarının dışında güzergahlarını öngörmesidir. Bu eylemi etkileyen faktörler bireyin sabit ve önceden belirlenmiş sınırların dışına çıkabilme ve duyguların öncülüğünde özgür bir kent alanı inşa etmesine imkân sağlar.

Şehirde kaybolmayı anti-sanatın somut bir dışavurum olasılığı olarak gören Sitüasyonistler, bu eylemi savaş sonrası kapitalist sistemin derinlerine inmek için estetik-politik bir araç olarak benimsemişlerdir (Careri, 2017, s.121). *Dérive*, şehrin alternatif bölgelerini tanımlamayı amaçlamanın yanı sıra, aynı zamanda kentin birey üzerindeki duygusal etkilerini de araştırma

girişimlerindedir. Bir bakıma gündelik hayata yeni davranış biçimlerinin inşası ve uygulanması ideolojik alt yapısını oluşturmaktadır. Kentin temsilini sağlayan haritalar öznel bir dışavurumla tasarlanarak bireyin kendi duygularını ifade ettiği ve kentteki deneyimini içselleştirdiği bir araç haline gelir. Dérive deneyimi ortak kültürel kodları yaratıcı ve sistemli bir uygulama yöntemiyle nesnel bir haritanın sunamadığı alternatif biçimlere dönüştürür.

Psikocoğrafi bakışı temsil eden bir diğer uygulama 'détournement', kelimenin tam anlamıyla 'saptırma', yön değiştirme eylemini temsil etmektedir. Var olan, yerleşik unsurları değiştirme yolunda bir iletişime dahil etmektedir. Karşıt bir ifadeye olanak sağlar ve kentsel deneyimin beklenmeyeni öngören halini ya da bir nevi yıkıcı etkisini pratiğine dahil etmektedir. Gündelik hayatın düşünme sistemlerine eleştirel bakışı ve tutarlılığın aksini iddia eden bilginin alternatif yönelimleri önermektedir.

Sitüasyonist Enternasyonel, üniter şehircilik, dérive, détournement ve psikocoğrafyanın katkılarının tümü, 'bütünsel bir ortamın kolektif organizasyonu ve bir olaylar oyunu tarafından somut ve kasıtlı olarak inşa edilen bir yaşam anı' olarak durumların inşasına yol açar (Knabb,1958, akt. Barnard, 2000, s.110). Psikocoğrafya XX. Yüzyılın önemli bir sanat pratiği ve uygulaması olarak günümüze kadar farklı bakış açılarıyla tekrar tekrar temsil edilmiştir. İdeolojik, politik veya sosyolojik önermelerinin ötesinde günümüze gelen bağlamı kültürel perspektifte incelenmekte ve ifade edilmektedir. Öznel bakışın özgürleştirilmiş bir kentle buluşması, mekânsal alanın yeniden keşfi veya bütün bunlara olanak sağlayan bir bilimsel ifade aracı olan haritanın kullanımı gibi modelleri barındırmaktadır. Sürüklenme, değişim, şans, karşılaşma ve macera, Sitüasyonistlerin insan ölçeğinde bütünsel sanat tekniklerinin temelini oluşturur. Bu teknikler, kolaj, şiir, fotoğraf veya nesir kullanılarak haritalanan psiko-coğrafyayla (coğrafi çevrenin bireylerin duygu ve davranışları üzerindeki fiziksel etkilerinin incelenmesi) ile bağlantılıdır (A.g.e, s.108). Yaya olma hali, yürüme eylemi, flanörlük, amaç ve hedef, güzergâh ve yönlendirmeler Psikocoğrafi bakışın temel prensiplerini oluşturmaktadır. Söz konusu elementler eşliğinde Psikocoğrafi bakışta imgesel bir içselleştirme dolayısıyla estetik bir pratik ortaya koyulmaktadır. Kartografik tasarımın ifade yöntemlerinden faydalanan uygulama biçimleri, kentin kültürel belleğine önemli ölçüde katkı sağlayan fotoğraf dışavurumuna pratiğinde önemli ölçüde yer vermektedir. Bu bağlamda hem harita tasarımı ve fotoğraf teknolojisi, hem de araç olarak psikocoğrafi bakışta fotoğraf sanatı ilişkilerine değinmekte fayda bulunmaktadır.

Fotoğraf Sanatı, Kent ve Psikocoğrafya Pratikleri

Belgesel Fotoğraf alanında kente dair yorumlarını ifade eden fotoğrafçılar tarihten günümüze sistematik bir biçimde gerçekleştirdikleri çalışmalarını zamanın ruhunu temsil ederek ortaya koymuşlardır. Fotoğrafın kent ile olan ilişkisi bir dönem Charles Baudelaire ve Walter Benjamin dolayısıyla belgesel ve sokak fotoğrafçılığı alanında etkili olan 'Flaneur' tanımıyla kendisini göstermiştir. Fotoğrafın öznel doğası kente dair sürdürülen belgesel vizyonu hem bir bellek kaydı hem de estetik arayışlar bağlamında estetik vizyonda yer bulmuştur. Yanı sıra Psikocoğrafi pratik bahsedilen öznel deneyimi bünyesinde barındırmakta ve ek olarak kente alternatif bakış yollarını önermektedir. Tarih boyunca belgesel vizyonun temsilcileri

buldukları dönemler itibariyle yönleme dahil olmasalar da kent, keşif ve temsil kavramlarını öznel deneyimleriyle ifade etmiş ve sunmuşlardır. 1920'lerde alışılmışın dışında bir perspektifi temsilen Paris'in ıssız sokaklarını sistematik bir biçimde fotoğraflayan Eugène Atget'in bir sürüklenme deneyiminden geçmiş olma olasılığı bulunmaktadır. Elbette vizyonun potansiyelini ortaya çıkarmak adına içselleştirmenin metotlarını takip etmek önem arz eder. Yine kentte alternatif bakış açılarını keşfetmek üzere çalışmalar üreten Garry Winogrand'ın 1950'lerdeki Los Angeles fotoğrafları kentlere ilk bakışta göremeyeceğiniz bir çerçeveden yaklaşır. Winogrand, Psikocoğrafya'nın temsil ettiği kaybolma eylemine dahil olur ve fotoğraflarda kayboluşun karşıt simgeleri olan kentin yer yön simgelerine yer vererek bir saptırma gerçekleştirir. Söz konusu dinamikler doğrudan belgesel vizyonda yer bulmamış olsa da fotoğrafın temsil ile olan diyalogunda bir farkındalık yaratmaktadır.

Yine Psikocoğrafi bakışın anahtar kavramlarıyla örtüşen ve estetik bağlamda ifade ettiği araç olan haritalar, tarihsel vizyonda fotoğraf teknolojisiyle eş zamanlı teknolojik dönüşümünü sürdürmüştür. Bir tasarım unsuru olan kartografi ve harita temsili fotoğrafın havadan görünümünün teknolojik gelişim sürecinde bilimselliğini kanıtlamış öne çıkarmış ve aynı zamanda estetik bir ilham kaynağı olmuştur. Günümüze kadar olan süreçte harita temsili, özellikle kavramsal sanatın nesnelere birisi haline gelmiştir. Kartografinin etkili nesnel karşılığı Psikocoğrafya bakışında belirlenen sınırların dışına çıkma ve alternatif bir düzeni sunma anlamında öznel deneyime imkân sağlamaktadır. Bu bağlamda Psikocoğrafya'nın fotoğraf aracılığıyla temsil edilen pratikleri öznel, temsili ve hatta bilişsel haritaları yöntemine dahil etmektedir. Fotoğrafın dinamik ve anlık bir biçimde desteklediği duyuşsal iletişim, Psikocoğrafi bakışta temsil edilen haritaları eylemin bir parçası haline getirmektedir. Bu bağlamda Psikocoğrafi bakışı günümüz düşünme biçimleriyle destekleyen sistemli çalışmalara değinmekte fayda bulunmaktadır.

Yöntem

Söz konusu yöntem kentsel yaşamı, küresel dönüşümler ve ideolojiler bağlamında inceler ve kentin özgürleştirici yapısını kapsar. Psikocoğrafya, kentin bireylerin duyuş ve düşüncelerinin ön planda olduğu bir çerçeveden öznel haritalarını öne çıkararak ortaya koymaktadır. Kartografinin her şeyden önce bir tasarım olması durumu ve sürekli gelişen bir modellemeye ihtiyaç duyması dolayısıyla sanatın yaratıcılık stratejilerinden faydalanılmıştır. Bu bağlamda fotoğraf sanatının kent ile olan diyalogunu, benimsenen harita tasarımı perspektifinde ortaya koymak yeni ve estetik bir özgürleştirilmiş kentsel düşünme pratiğine imkân sağlamıştır.

Sanatın genişleyen alanı farklı disiplinlerin ve vizyonların bir arada temsiline olanak sağlamaktadır. Coğrafya, sanat, edebiyat veya mimari gibi alanlar bu anlamda Psikocoğrafya'nın özgür perspektifi dolayısıyla multidisipliner anlamda etkileşime geçebilmektedirler. Dönemi itibariyle bağlı bulunduğu ideolojilerden sıyrılan Psikocoğrafi bakış günümüzde pek çok alanda uygulanabilmekte ve alanların kendi potansiyellerini görmelerine imkân sağlamaktadır. Kent ve mekân pratiklerini Psikocoğrafi yöntemlerle uygularken çalışmanın kapsamını mekânın bir soru haline gelmesi ve kontrolün kaybolma eyleminin gerçekleştirilmesiyle yapılması öngörülmektedir. Bu sistemli kaybolma hali

Psikocoğrafya'nın öngördüğü sürüklenme ve sapma dolayısıyla gerçekleştirilmektedir. Bu araştırma kapsamında güncel sanat pratiklerinde Psikocoğrafya olgusu ve fotoğraf sanatının etkileşimi örneklerle incelenmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Yürüme eylemini bir çağdaş sanat pratiği olarak yorumlayan Hamish Fulton (1946), İngiltere'de kent ve çevresinde yaptığı on dört günlük yolculuğunu psikocoğrafi bağlamda gerçekleştirmiştir. Sanatçı, gündelik hayatta yürüme halini antropolojik bir çerçeve içinde anlamakla ilgilenmiştir. Sergileme tasarımına yürüyüşünün dinamik bir temsilini de ekleyen sanatçı Psikocoğrafya yönteminin doğrudan örneklerinden birini sunmuştur.

Görsel 2. Hamish Fulton, Trekking in Time.

Manzaralar ve patikalar üzerine derinlemesine bir antropolojik incelemeyi kapsayan yürüyüş ve harita uygulamalı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Fulton, tekrarlayan sözcükler ve özenle seçilmiş yazı karakterleriyle yürüyüşün önemine dikkat çekmiştir. Fotoğraf ve tipografi aracılığıyla gerçekleştirdiği haritavari tasarım deneyiminin kendisinin yürüme merkezli olduğuna dikkat çekiyor. Kavramsal sanatın temsilcisi sanatçı, performatif bir eylem olarak yürümeyi melez bir bakış açısıyla Psikocoğrafi pratiğe uyarlamıştır.

Yürüyüşün disiplinler arası çalışması, bu tür insan hareketinin, belirli bir alanı kavrama, öznel ve nesneldeki anlamların takibi, yoğun duyguların ve anıların hatırlanması gibi insan deneyiminin çeşitli yönlerini birleştiren karmaşık bir insan süreci olduğunu ortaya koymuştur. Kaşifler yürüdükleri mekanla sürekli bir diyalog halindedir, çok çeşitli görüntülerle uyarılır, çevredeki insan faaliyetleri üzerine meditasyon yapar, anlamlar yaratır ve bazen de yürüyüş deneyimlerini birleştirip sanata dönüştürebilir (Sylaiou, Chountasi, Lagoudi, 2018, s.3).

New York'ta gerçekleştirilen 'You Are Here' projesinde, farklı disiplinlerden sanatçılar bir araya gelmiş ve Psikocoğrafya bağlamında kenti yorumlamışlardır. Miranda Maher tarafından gerçekleştirilen tasarımda, sanatçı nesli tükenen yolcu güvercini ve kaya güvercinini inceleyerek şehirdeki yansımalarını harita tasarımıyla sunmuştur. Bir diğer sanatçı Bill Rankin, kentteki yolculuğu sırasında bir bulutu takip etmiş ve kente dair karşılaşmalarını ve sorularını bu yönde ifade ederek haritalandırmıştır. İstanbul'da gerçekleştirilen bir başka projede kavramsal sanatın temsilcisi sanatçı Yousef Tabti, Başakşehir sınırları içindeki bölgeyi ele almıştır. Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğrencileriyle gerçekleştirilen projede bölgenin hızla dönüşen çevresini havadan çekilmiş fotoğraflar aracılığıyla harita tasarımıyla sunmuşlardır. Bir başka interdisipliner proje olan 'Gaia'da Bir Kıvrım, Antroposende Bir An: Mardin' başlıklı proje çalışması olmuştur. Projede çalışan farklı alanlardan uygulayıcılar, kent,

çevre, ekoloji ve peyzaj gibi kavramları irdelemişlerdir. Her bir pratik kentin farklı bağlamlarda jeolojik özelliklerine odaklanarak deneyimi çok katmanlı harita yüzeyinde sunmuştur.

Psikocoğrafi yaklaşım, kişisel rotaları, kentin bileşenleriyle etkileşimli bir biçimde keşfetmek ve görünmeyeni somutlaştırmak adına bir pratik ortaya koymaktadır. Bu bağlamda fotoğraf, öznel ifadesi ve zamansallıkla ilgili üretim faaliyeti olması dolayısıyla sürüklenmeyi cazip hale getirmektedir. 2020 Yılında İzmir, Bergama’da gerçekleştirilen Psikocoğrafya Atölyesinde ‘Bir Mahallenin Keşfi: Kale’ adlı proje çalışması gerçekleştirilmiştir. Yine projede yer alan farklı disiplinlerden sanatçılar, yürüyüş deneyimlerini bilişsel ve öznel haritalar perspektifinde sunmuşlardır.

Görsel 3. Bir Mahallenin Keşfi: Kale Projesi, Sarı Denizaltı Sanat İnisiyatifi

Sergi, fotoğrafçılar ve görsel sanatçılardan oluşan proje katılımcılarının, bir duyumsama ve deneyime dayanan Psikocoğrafya’nın yöntemlerini kullanarak, antik Pergamon’da yer alan Kale Mahallesi’nde gerçekleştirdikleri bir günlük yürüyüş deneyimini anlatmaktadır (Baki, 2020, s.46). Pandemi döneminde gerçekleştirilen projenin hedefi, antik bir coğrafyanın günümüz koşullarında varlığını gösterme biçimlerini hem kültürel hem de imgesel boyutta temsili olmuştur.

Renkli, katmanlı dar sokakları, yokuşları, çıkmazlarıyla kent merkezinden farklı bir mekân algısına sahip bu mahallede yürüyerek kaybolmayı hedefleyen katılımcılar, bakkalların süpermarketlere, arnavut kaldırımlarının asfalta, çıkmazların caddelere, taş duvarların betona direndiği mahallede oluşturdukları anlatılarıyla bir mahalle temsiliyi ortaya çıkarıyor ve mahalle belleğini bu öznel anlatılarla bir anlamda yeniden inşa ediyor (A.g.e: 46).

Bir diğer sanatçı kolektifi İzmirPoetik, Covid-19 pandemi süresince bir araya gelmiş İzmir merkezli bir inisiyatiftir. Psikocoğrafya kavramı ekseninde yaratıcı süreç için bir araya gelen kolektif, pandemi süresince kentin deneyimlendiği ‘Gezintiler Zamanı’ adlı projesini sunmuştur. Çalışmalarını sosyal medya aracılığıyla paylaşımına sunan kolektif sanatçıları projeyi farklı platformlarda sergilemeye devam etmektedir. Pandemi sürecinin kentle olan etkileşimini fotoğraf, tipografi, kolaj ve edebi anlatımla ürettikleri eserleriyle ve bağımsız projeleriyle temsil etmişlerdir. Sanatçılardan Aslıhan Güçlü, geçmiş ve şimdinin deneyimlerini, belleğimizde bıraktığı izler, bireysel karantina sürecinde zamanın ve mekânın yeniden algılamasına yönelik bir proje ortaya koymuştur. Sanatçı, Pagos, Kadifekale ve Kültürpark rotalarını keşfetmiştir. Yürümenin Tarihi ve Kaybolma Kılavuzu adlı edebi eserleriyle tanıdığımız Rebecca Solnit, ‘Harabeler, şehrin bilinçaltıdır; hatıraları, bilinmeyen yönleri, karanlığı ve kayıp toprakları barındırır içinde. Haritalaması çok zor olan bu mekanlar, şehirdeki yıkıntılar sıradan

tüketim ve üretim alışkanlıklarının dışında kalan sanat içinde ideal bir mekân haline gelmiştir' (Solnit, 2019, s. 87).

Öte yandan öznelerin fiziksel mekanlarla etkileşiminin dışında mekanların sanal karakteristiğini sunan dijital teknolojiler dolayısıyla da bir keşif ve duyumsama pratiği gerçekleştirilebilmektedir. Google Earth gibi siber ortamlarda yayınlanan kamuya açık haritaları ve GPS aygıtını kullanan sanatçı Esther Pollack, sanal haritaları ifadesinde kullanmıştır. Yolculuğunu algoritmaların dahil olduğu sanal haritalar vasıtasıyla temsil etmiş ve sosyo-politik bir yaklaşımla sınırlar ve zamansallık üzerine bir ifade ortaya koymuştur. Bir başka deyişle psikocoğrafi anlatısını sanal haritalar vasıtasıyla ifade etmek deneyimin ve algının sanal halinin mümkün olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca, dijital teknolojiler, insanların fiziksel mekanlarla etkileşiminde olduğu kadar insanlar arasındaki etkileşimde de aracı olarak hareket edebilir. İnternette gezinirken, gerçek veya sanal yerleri ziyaret ederken, siber-flâneur veri ve bilgi toplar, çeşitli ilgi noktalarında durur ve bir yerden diğerine geçmek, yönünü kaybetmek, çevrenin onları etkilemesine izin vermek ve deneyimlemek için ara bağlantıları kullanır. Ancak, psikocoğrafya ilkelerine dayalı olarak, gerçek dünyada turlar sırasında yaratılan ve deneyimlenen "durumlar" tamamen tesadüfi eylemler değil, estetik amaçlı ve belirli bir sosyo-politik mantıkla yapılandırılmış müdahalelerdir; İnternette gezinmenin genellikle böyle bir mantığı olup olmadığı sorgulanabilir (Sylaiou, Chountasi, Lagoudi, 2018, s.5).

Sonuç

Avangard düşüncüyü takiben 1950'lerde politik ve sosyolojik eleştirisini psikocoğrafya temelli sunan Situasyonizm hareketinin günümüzde de coğrafi düşünme biçimlerini etkilediğini söylenebilir. Fotoğraf, harita ve sanatsal temsilin etkileşimi incelendiğinde Psikocoğrafi araştırma belli metodolojileri içinde barındırmaktadır. Farklı gözlem ve sunum yöntemleri, öznel bir haritalandırma ve imgesel dışavurum yönelimlerini benzer uygulama tekniklerini izleyerek gerçekleştirmektedirler. Öte yandan Guy Debord'un önerdiği kentin alternatif görülme ve keşfedilme biçimleri 'dérive' ve 'detournement' yöntemleri yoluyla yeniden inşa edilmektedir. Kenti okumanın alternatif yolları türetilir ve potansiyeli araştırılır.

Fotoğraf ve kartografi tarihte teknolojiler dolayısıyla eş zamanlı gelişen ve birbirini destekleyen disiplinlerdir. Öznel bir harita deneyiminin fotoğraf aracılığıyla temsili sanatsal ifadede yer bulmuştur. Fotoğraf, karşılaşmayı ve duygulanım anlarını yakalar ve (yeniden) üretebilir, böylece kente ilişkin alternatif bir söylem ortaya koyar. Harita tasarımı performatif bir yaklaşımı barındırır. Psikocoğrafyanın öznel bir pratikle ürettiği alternatif bakma yolları farklı disiplinleri birbirine bağlayarak sürdürülebilir bir ortam yaratır.

Psikocoğrafi bakışın sağladığı alternatif görme biçimi, birçok sanat ve harita temelli uygulama pratiğiyle ortaya koyulmuştur. Bireysel veya proje grupları çerçevesinde kentte yapılan gözlemler dahilinde duygusal ve duygusal boyutta haritalandırmalar icra edilmiştir. Fotoğraf sanatı hem bir araç hem de kartografinin bütününe ulaşmada katkı sağlayan bir imgesel deneyime olanak sağlamaktadır. Fiziksel hareketlilik yoluyla yeni bir duygusal yoğunluğu içeren anlatıları, kenti sahiplenme arzusuyla yola çıkan bireyin özgür bir kent arayışları çerçevesinde üretme biçimleriyle sunma olanağı sağlamıştır. Aynı zamanda coğrafi bilgi sistemlerinin gelişen teknolojisi ifadenin siber alanlarla da etkileşimini ve kamusal alan fikrini

inceleme potansiyelinin Psikocoğrafi boyutta incelenmesine imkân vermiştir. Bu bağlamda Psikocoğrafya ve mobilitenin fotografik yansımalarının farklı mecralarda ve yine disiplinler arası bağlamda yorumlanmaya devam edeceği söylenebilir.

Kaynaklar

- Baki, G.&Tunca, Y.(2020), *Bir Mahallenin Hafızası: Kale, Bergama, Kültür İçin Alan Projesi Sergi Kataloğu*, İzmir.
- Barnard, A., (2000), *The Legacy of the Situationist International: The Production of Situations of Creative Resistance*, The Legacy of the Situationist International Group, pp.103-124.
- Bishop, C., (2018), *Yapay Cehennemler, Katılımcı Sanat ve İzleyici Politikası*, (M. Haydaroğlu, Çev.), İstanbul: Koç Yayınları
- Careri, F., (2017), *Walkspaces: Walking As An Aesthetic Practice*, (S. Piccolo, Çev.), Barcelona:Clucidae.
- Coverley, M., (2006), *Psychogeography*, Pocket Essentials: UK
- Matthews, Jan, K., Ken, Debord, G. Bodson, Guy, B., Bill, (2008), *Sitüasyonist Enternasyonel*, (M.Darende, Çev.), İstanbul:Altıkkırkbeş.
- Solnit, R., (2019), *Kaybolma Kılavuzu*, (G. Gündüç, Çev.), İstanbul:Encore.
- Sylaiou, S., Chountasi, M., L., Elena, (2018), *Toward a Digital Age Psychogeography and the Hybrid Flaneur*, Walking Art/Walking Aesthetics, December, 2018.

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1. Guy Debord, 1957, "Psychogeographic Guide of Paris", Erişim Tarihi:01.03.2020.
<http://www.thedoublenegative.co.uk/2014/12/an-introduction-to-psychogeography/>
- Görsel 2.Hamish Fulton, Trekking in Time, Erişim Tarihi: 13.04.2020.
<http://www.kindvall.net/trekking-in-time/>
- Görsel 3.Bir Mahallenin Keşfi: Kale Projesi, Sarı Denizaltı Sanat İnsiyatifi, Erişim Tarihi:12.4.2020.
www.saridenizalti.com